

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 37.

Lýsingarprísur fyri petittreglur: 30 øyr. á forsiðuni,
20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við stórrí lýsingum fest
avsláttur í prísinum.

Tirsdag hin 12. september 1933.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið + Porto. Blaðið
verður bílagt á posthúsinum, brævasvarnastodum
og skrivstovuni. Telt. 143.

7. árg.

Ellisheimið einaferð enn.

Nú ellisrentuspurningurin er so nógv á lofti, og býráðið hevur sent umsókn inn viðvíkjandi lógbroytan, so rentan her í Havn, kann setast upp eftir, loyva vit okkum at taka henda stóra sociala spurning upp aftur einaferð enn: **Hvussu verður við ellisheiminum?**

Eitt socialt blað hevur ikki loyvi at tika, tað skal halda á við at bera socialar spurningar fram, og vit hava lovað okkum sjálvum ikki at tika. — Vit loyva okkum tí at spyrja okkara býráð: „Hvussu er vorðið, nær verður farið ið holt við at fúa ellisheimið í lag — byggja ella keypa hús?“ Tit tóku jú ikki við tilboðinum, til fingi, og tí eru tit bundin og mugu gera nakað og gera tað skjótast møgulegt er.

At eitt ellisheim er neyðturligt og meir enn tað, vita vit jú øll, men spurningurin er, um ikki tað besta var, at vit fingi eitt tilíkt heim fyri allar Føroyar? Tó er hetta ein spurningur, ið ikki enn liggur fyri, her er tað Havnin, ið skal hava sitt heim. — Hin spurningin fer lógfingdi at hugsa um seinni. —

Vit vita øll, at her í Havn eru mong gomul fólk, ið eru so stóð, at teim tørvar eitt stað, har tey kunna finna hvíld aftan á ein langan livs-arbeidsdag. Í staðin fyri siggja vit, at tey, so leingi tey orka at ragga og røra eina hond, mugu slita við fiskararbeiði og øðrum. Noktast kann tað ikki, at tað ger illt innan í einum at siggja hesi menniskju hvors livs-arbeidsdagur átti at verðið komin at enda, verða við at fara dragandi seg yvir ella út á fiskaplassini við pjoka ella kurv við arbeidskleðum undir hondini. —

Arbeiði er gott, tað er einki forbannils, men eitt stórt vælsignils so leingi ein orkar. Men arbeiðið kann verða við til at skapa eitt trælalív, og tað er: *tað eingin endi, eingin loysningur er at eygna*. Livsarbeidsdagurin má eisini hava sitt kveld, sin „fýr-aftan“, hann má ikki bert hava náttina — deyðan — til útgang, tað er ov mikið troystaleyst!

Í gomlum døgum var tað ikki so sjáldsamt, at gomul neyðar-dýr (eisini børn) bóðu, og í bókin: „Tillag til Forslag og Betænkninger afgivne af den færøske Landbokommision“ er ein nøgd av uppskotum og „betonkingum“ frá prestum og sýslumönnum viðvíkjandi hvat gerast kann „med det saa meget i Svang gaaende Ud-Tygleri“. — Tað er ikki so langt síðan, at viður-

skiftini í Føroyum vóru so vánalig, at mangur fór burtur at ferðast fyri at fáa sær eitt sindur av ull og øðrum frá teimum sum vóru betri stóð í so náta, t. d. bondrum. Tey bóðu ikki heimleiðis, men øll vísu, at trongd var, og oflast varð givið av einum góðum hjarta. —

Nú biður fáur, nú er mangl øðrvíst, men enn er tó so mikil trongd tilsteð, at eitt heim til tey gomlu tørvar stórliga. — Gerið tað og gerið tað skjótt, tí tað samir seg ikki at býur okkara tó enn skal lýsa nokrum gomlum menniskja, sum liggur einsamt undir lonini og — hugsa vit — noyðist at biðja frá fólk til ein mjólksoipa ella ein breyðbita. —

Er tað so, sum vit nú hoyra, at farast skal undir byggingina nú til heystar, gleðir tað okkum, og vit vóna, at tað ikki aftur kemur upp í los, men verður til álvara.

Hin nýggja skúlaskipanin

sum ríkisstýrið hevur framsett og sent okkara lögtingi til viðgerðar, er sera týðningarmikil á mangan hátt og uppskotið **tykist** í hvussu er at vera demokratisk.

Tað hevur verið eitt standandi punkt á tí sociala stevnukráini, at allar skúlaferðir skulu vera kostnaðarleysur, so at hin sociala munurin ikki longur verður ein meinhugi fyri tey, ið hava hug og evni til at læra. Nú siggja vit í hesum skúlauppskoti at skúlin er kostnaðarleysur fyri øll, so nú ber ikki longur til at seta fram, at viðvíkjandi læru verður hin eini betri staddur enn hin annar, nú fáa øll eins góð ella ring ráð til at fáa bornum sínum tann skúla-kunnleika, sum kann fáast her á landi. —

Uttan iv er kunnleiki lætur at bera, tá ein hevur fingið hann men hann er mangan fingin við stórum kostnaði — og hevur mangar ferðir ikki fort til annað enn at skapa menniskju, sum er ov „fin“ ella á annan hátt óbrúkanlig til alment arbeiði, hevur skapað eitt hálv-„dannað“ proletariat. Soleiðis ljóðar í Danmark, síðan hetta landið fekk sín millum- og realskúla, og vit her uppi eru á leið móti sama úrsliti. —

Tað hevur ljóðað her uppi eitt róp um „lærdóm“, um eksamen! Hvussu skuldi eitt barn, drongur ella genta, kunna greiða vandrøðina gjøgnum hesa verð uttan millum- og realskúla! Hetta menniskjabarnið kundi jú ikki fáa pláss á kantóri ella í handli,

tá tað onga „eksamius“ hevði! Hetta fekk okkum at spyrja munliga og fær okkum nú at spyrja í blaðinum: Skal, álvaratos, alt Føroya fólk á kantóri ella í handli at verða? Skal eingin longur í bát, á skip, at velja o. s. fr., o. s. fr., skal alt alment arbeiðið vanvirðast her heima? Skulu vit framvegis lata teir apukattarnar, ið hugsa og tala um alt hetta forlorna eksamens-vrevlið viljeið okkum? Nei, vit skulu ikki! Kunsapur lagdur soleiðis til rættis, at eitt fólk kann nýta hann sær at gagni, er góður, men fara vit at stíla ímóti at livið hjá bornum okkara hongur í eini eksamen, er tað beint út sagt alt samalt virðileyst!

Her í Føroyum hava mangir menn livað, ið hava verið okkara landi at gagni á so mangan hátt og hava verið eitt prýði fyri hetta sama líla land, men ikki hevur teirra lív verið bestmað av, um teir hava haft eksamen ella ikki. Vit kunnu nevnt navn í hóptali, hvørt betri enn annað. —

Og eisini dagin í dag livir her heima ein hópur av monnum, sum gera sitt yrki til fullnar og í fullasta mál kunnu metast javnt við allar teir við bæði einari og aðrari eksamen! Lat okkum fáa góðan skúla í Føroyum, men haldið upp við eksamensrópinum, tað hevur þúra einki virði uttan fyri tey fáu, sum skulu *studera*; tey skulu jú hava hetta prýðið.

Hetta hevur eisini ríkisstýrið sæð. Teir siga í teirra uppskoti, at næmingatalið í hesum nýggja statsskúlanum skal haldast so mikið niðri, at skúlin ikki fær dulpultr klassar — *parallel-klaser* — tí: skúlin skal ikki hava til arbeiðis at draga tað unga Føroyar burtur frá sínum náttúrliga starvi á sjógví og landi og inn í eitt lív, sum førir burtur av leið, út í hetta vit nevndu eitt andiligt hálv-„dannað“ proletariat, sum Holberg sáli sigur: „halvstuderet Rovere“.

Her er ríkisstýrið á rættari leið: Lat viðurskiftini verða so, at atgongan er tann sama, líka lott, fyri øll, rík og fátøk, til at fáa sær kunnleika, bert tað at evnini, andsgávurnar, eru tilsteð; men haldið á somu tíð allar, so ikkje Føroyingar av tí, tey við einum fremmandum orði rópa „*honnet Ambition*“, leiðast yvir í eitt „plans“, har teir ikki hoyra til at vera. —

Tað er eingin skomm at arbeiða, hvat so arbeiðið er, fyri mann ella kvinnu, og einki er so vælsignað sum at koma sær til hvíldar aftan á ein góðan arbeiðsdag. Sum arbeiðstíðin nú er fyriskipað, við átta tíma-ar-

beiðsdegi, kom heldur ikki talast um at „útnytta“ arbeiðaran, nú fær hvør maður, um hann vil, tíð til at hvíla seg, til at lesa og fáa sær andiliga mentan, nú er eingin maður trælur.

Skúlaskipanin nýggja ger eisini vegin opnan fyri bornum av bygdunum, um tey eru evnarík, til at fáa sær betri kunnleika, við tað, at skúlin eisini fyri teimum er kostnaðarleysur, og at tey kunnu koma at búgva frítt í Havn. — Uppskotið um *kost-skúla* ger tað møgulegt fyri tey, hvors foreldur eru fátæk, at fáa frían skúla *úti eitt og alt*. — Hetta er eitt so stórt framstig, at bara eitt socialdemokratiskt ríkisstýri kann hugsað at seta eitt tilíkt uppskot fram. —

Men hetta skúlauppskotið fevnir víðari, tað hevur samstundis í sær eina broytan av læraraskúlanum. Viðvíkjandi hesa broyting er at siga, at hon bæði er góð og ikki, og av teirri orsök hava vit hug at nevna eitt sindur um hana.

Læraraskúlin í Føroyum byrjaði í 1870 og var lærutíðin nakað leingi 2 ár. So varð hon — nú er tað langt síðani — økt til 3 ár og við tað hevur staðið til nú. — Lærarar vóru, eftir galdandi lóg, lærararnir við realskúlan og *lærarin* við almenna skúlan í Havn — tí tá var bara ein — seinni kom ein afturat haðani. — Tað prógv, hesin skúli gevur er ikki nóg stórt til, at hann ið hevur tað, fær loyvi til at nýta tað *niðri* í Danmark, og sjálv tað eitt undantak er gjørt, verður læraraprógv hiðani roknað nógv lægri enn um tað var tikið í Danmark. —

Her skal ikki talast um, hvussu vítt ein maður við prógví hiðani er minni búgvin til starvið at vera lærari í fólkaskúlanum, enn ein maður við prógví haðani, her skal bara sigast, at soleiðis verður mett, soleiðis sigur lógin. — Spurningurin um at fáa okkara læraraskúla upp javnsíðis við *teir dansku* varð borin fram fyri skúlastjórn og lógstýsmenn, tað tyktist okkum at vera gálið, at ein so vorðin mismunur var, men einki spurdist burturúr.

Tað er sjálvsagt, at ein skúli, sum bara er eitt *appendix* til annan skúla, ikki verður so góður, sum hann eigur at vera. Her koma lærarar, móðir av øðrum skúlaarbeiði, og skulu skapa: fyrst kunnskapsrík menniskju burturúr hesum næmingum og síðani mentaði, eldhugaði lærarafólk, fullbúgvin til teirra framtíðaryrki av teimum!! Jú gakk! Ein og hvør, sum hevur roynt tað, veit, at hetta er

neyvan møgulegt. Uppskot hevur tí verið frammi um at fáa skúlanum ein fyristandara, sum einki annað starv hevði, hetta meinti ein og annar skuldi verið eitt framstig — men so hinir lærararnir?

Lærdómurin í hesum skúla hevur verið kostnaðleysur, og næmingar av bygd hava fingið ein lítlan studding afturat — fyrr 100 kr. um árið, nú nakað meir.

Hitt nýggja uppskotið hevur m. a. ta broyting, at læraraskúlin í eitt og alt er knýttur til statsskúlan (millum og realskúlan), við *somu lærarum* — alto eingin úr kommunuskúlanum — men skal ikki nú longur bara vera eftirmiddagsskúli við móðum og troyttum lærarum. — Kommunuskúlin verður royndarskúli fyri læraraskúlanæmingarnar, og søkkur — tað kann ikki avnøktast — eitt stig niður, so tykist tað okkum, og so sær tað út fyri manna eygum. — Lærutíðin verður sett til 4 ár, men prógvíð gevur ikki framvegis særri rættindi enn áður, so her er eingin broyting gjord. — Reglurnar fyri kostskúlan rokka eisini til læraraskúlan.

Uppskotið er — viðvíkjandi læraraskúlan — ikki eitt framstig í allar mátar, har kundi tað verið betri.

„Smiril“.

Nakað síðani skrivaði harra lærari D. Danielsen í Seyrvági eina grein, har hann talar um henda nýggja „Smiril“. Har kann ein sita á bleytum sessum við kaffikoppinum frammanfyri sær og „havanasara“ í munnum — droymandi seg burtur í annan heim! — Jú, tú stígur um skipabórð av brýggjuni, tað gongur alt sum fótur í hosi, men so kemur tú til eina líla bygd, har skipið ikki fær lagt at landi, og tú mást fara í bát. Gjalvut er og vindurin er nógvur — á tann neyð! Ein gomul kona er við og skal í land her, vánalig hevur hon verið av sjóverki, og nú skal hon í bátin — men hvat í Harrans navn er hetta?! er eingin trappa á hesum nýggja, fína skipi, har ein kann sita á bleytum sessi við kaffi og „havanasara“? Nei — ein lítill togstigi, ein „leidari“, er alt! Hvat skal ússaligt fólk tó siga, og hvat skulu vit øll siga til hetta — ikki pettið matari enn á gomlu „Surprise“ ella „Nr. X“ í farnum døgum. — Og so eitt afturat: Væl eru konufólk nú á døgum soleiðis klødd innan, at teimum ikki nýtist at smæðast,